

dat – oftewel gewone oftewel gedelegeerde – leiderschap: de ‘potestas iurisdictionis’ en de ‘potestas ordinis’. Hiermee raken wij aan één van de niveaus of segmenten van het institutionele raamwerk waarbinnen de katholieke geloofsovertuiging in een bepaald land wordt uitgedragen en beleefd. Een tweede niveau wordt gevormd door een rijk geschakeerd scala aan ‘doelgroepen’: parochies, orden en congregaties, religieuze broederschappen en verenigingen, confessionele organisaties, seminaries en andere opleidingscentra enz.: kortom, de gehele religieus-kerkelijke infrastructuur van de katholieke kerk in het betrokken land. Veranderingen in geloofsbeleving zijn vaak mede de resultante van een bepaalde wisselwerking tussen die beide genoemde niveaus. Maar voor een werkelijk effectieve wisselwerking is wel vereist, dat die niveaus op elkaar betrokken zijn, in zowel geografisch als persoonlijk opzicht. Gelovigen moeten zich met een kerkelijk leider kunnen en willen identificeren, in elk geval met de wijze waarop hij zijn geloofsovertuiging bijvoorbeeld bij de uitoefening van zijn ‘potestas ordinis’ uitdraagt. De leider op zijn beurt moet blij kunnen geven van zijn persoonlijk overwicht en van zijn overtuigingskracht. Anders gezegd, er moet niet alleen sprake zijn van positionele macht, maar ook van persoonlijke macht.³⁸ De mogelijkheden daartoe waren in de periode 1727-1853 voor wat de katholieke kerk in ons land betreft echter uiterst gebrekkig. Gedurende lange tijd was er sprake van een leiderschap op afstand, namelijk vanuit Brussel of Munster, terwijl de dragers van dat leiderschap de landstaal niet machtig waren. Dit laatste veranderde niet, toen de betrokken leiders zich in Den Haag konden vestigen. Bovendien werden deze functionarissen in de uitoefening van hun leiderschap niet alleen gehinderd door het feit dat hun bevoegdheden slechts beperkt waren, maar ook door het ontbreken van een uitgebouwde kerkelijke infrastructuur. Zo bestond er toentertijd geen netwerk van territoriaal afgebakende parochies onder leiding van pastoors die konden optreden als voorzitter van een in financieel opzicht tamelijk zelfstandig kerkbestuur met een eigen rechtspersoonlijkheid. In plaats daarvan waren er staties rond een schuilkerk waaraan een of meer priesters verbonden waren, seculieren of regulieren. Hun rechtszekerheid was niet groot. Dit was onder meer te wijten aan het feit dat het eigendomsrecht van veel kerkgebouwen bij leken berustte. Die situatie leidde geregeld tot conflicten tussen priesters en leken, tussen seculieren en regulieren, maar ook tussen seculieren en regulieren onderling.

38. Voor dit onderscheid tussen positionele macht en persoonlijke macht heb ik gebruik gemaakt van D.N. den Hartog, P.L. Koopman en J.J. van Muijen, *Inspirerend leiderschap in organisaties*, Amsterdam, (1996), p. 66 e.v.